

WHAT THE PAPER SAYS · WHAT IT DOESN'T · WHY IT MATTERS

Маленькія дзеці не проста спачатку эгаістычныя: іх хуткія выбары аказаліся больш прасацыяльнымі, чым павольныя

У даследаванні 537 італамоўных дзяцей ва ўзросце ад 3 да 10 гадоў навукоўцы прасілі дзяцей рабіць сацыяльныя выбары ва ўмовах дэфіцыту часу або пасля затрымкі. Хуткія адказы наймалодшых дзяцей былі больш схільнымі да супрацоўніцтва, сумленнейшымі і гатовымі прымаць нявыгадныя прапановы, чым іх павольныя адказы. З даросленнем дзяцей гэтая інтуітыўная прасацыяльнасць не знікала — наадварот, разважлівая прасацыяльнасць падрасцала ёй насустрач. Уважлівае прачытанне: гэта не доказ таго, што дзеці ўсюды добрыя ад прыроды. Гэта сведчанне — на адной паўночнаітальянскай выбарцы і наборы лабараторных гульняў, — што раннія прасацыяльныя парывы могуць быць стабільнымі, пакуль рэфлексіўнае прасацыяльнае разважанне іх даганяе.

Written by Cinzia Vaglio · Cross-checked by Lucio Vaglio · Edited by Michele Renda · Figures by Nova Vela · AI-assisted, human-reviewed

Paper: *Stable intuition and the rise of deliberative prosociality in childhood*, Francesco Margoni, Francesco Nava, Chiara Sotis, Matthew R. Levy, Valerio Capraro and Elena Nava, *Nature Human Behaviour* (2026) · DOI: 10.1038/s41562-026-02487-4

Павольны шлях да таго, каб быць добрым

Калі прымусіць трохгадовае дзіця хутка вырашыць, падзяліцца, супрацоўнічаць ці сказаць праўду, — чаго вы чакаеце?

Простая версія кажа: парыў эгаістычны, а роздум маральны. Дзіця хапае цукерку; старэйшае, больш удумлівае дзіця вучыцца стрыманасці. Гэты артыкул ускладняе такую версію. На вялікай выбарцы італамоўных дзяцей наймалодшыя былі больш прасацыяльнымі, калі адказвалі хутка, чым калі мусілі чакаць. Старэйшыя дзеці не станавіліся менш прасацыяльнымі ва ўмовах інтуіцыі. Змяніўся павольны бок: разважлівая прасацыяльнасць расла з узростам, пакуль не дагнала.

Вось важная форма выніку. Гэта не «дзеці нараджаюцца добрымі». Гэта не «роздум робіць дзяцей эгаістычнымі». Гэта сцвярдзенне пра развіццё: раннія прасацыяльныя рэакцыі выяўляліся ў хуткіх выбарах і заставаліся прыблізна стабільнымі, тады як прасацыяльныя выбары, зробленыя з затрымкай, замацоўваліся на працягу дзяцінства.

Што зрабілі аўтары

Каманда пратэставала **537 дзяцей** ва ўзросце **ад 3 да 10 гадоў** у Мілане (Італія). Кожнае дзіця выпадковым чынам аднеслі да аднаго з двух рэжымаў прыняцця рашэння:

- **Дэфіцыт часу:** адказаць на працягу 10 секунд.
- **Адтэрміноўка:** пачакаць не менш за 10 секунд перад адказам.

Потым кожнае дзіця прайшло набор зразумелых дзецям задач на сацыяльныя рашэнні, пабудаваных вакол цукерак, выдуманых партнёраў і простых маральных сцэнарыяў. Усяго кожнае дзіця прыняло **19 рашэнняў**.

Задачы ахоплівалі некалькі відаў сацыяльных паводзін:

- **Гульня ў грамадскія даброты**, дзе дзеці вырашалі, колькі цукерак пакласці ў агульны фонд, які потым падвояць і падзяляць.
- **Гульня «дыктатар»**, дзе яны вырашалі, колькі цукерак аддаць іншаму дзіцяці.
- **Гульня «ультыматум»**, дзе яны прымалі ці адхілялі прапановы, што дзялілі цукеркі няроўна.
- **Гульня на падман**, дзе хлусня давала дзіцяці больш цукерак, а партнёру — менш.
- Дзве зразумелыя дзецям **маральныя дyleмы**, дзе адным дзіцем можна ахвяраваць, каб уратаваць пяцярых.

Аўтары не разглядалі гэта як пяць ізаляваных гульняў. Яны скарысталіся фактарным аналізам, каб праверыць, ці групуюцца выбары ў шырэйшыя рысы. Вылучыліся тры фактары:

- **Прасацыяльнасць:** супрацоўніцтва, шчодрасць, сумленнасць і гатоўнасць не змяншаць выйгрыш іншага гульца ў аднаразовых сітуацыях.
- **Сацыяльны аптымізм:** вера ў тое, што іншыя дзеці будуць супрацоўнічаць.
- **Уступлівасць:** агульная гатоўнасць прымаць прапановы, нават несправядлівыя.

Гэта важна, бо галоўны вынік — не пра адну задачу з раздачай цукерак. Ён пра заканамернасць у некалькіх рашэннях.

Што тут азначаюць «інтуіцыя» і «разважанне»

«Інтуіцыя» ў гэтым артыкуле не азначае нейкае містычнае ўнутранае маральнае пачуццё. Яна азначае выбар, зроблены ва ўмовах дэфіцыту часу: дзіцяці трэба было адказаць на працягу 10 секунд.

«Разважанне» — процілеглая эксперыментальная рамка: дзіцяці трэба было пачакаць не менш за 10 секунд перад адказам.

Гэтая маніпуляцыя звычайная ў даследаваннях падвойных працэсаў, але ўсё ж гэта толькі набліжэнне. Хуткі адказ — не чысты інстынкт, а адказ з затрымкай — не чысты розум. Таму сцвярджэнне артыкула вузейшае і чысцейшае: пры гэтых умовах дэфіцыту часу і адтэрміноўкі прасацыяльныя паводзіны ішлі рознымі шляхамі развіцця.

Што яны знайшлі

Галоўны вынік — перакрываюцца ў тым, як развіваюцца хуткія і павольныя прасацыяльныя выбары.

У **3 гады** дзеці ў хуткай умове набіралі больш балаў па фактары Прасацыяльнасці, чым дзеці ў павольнай. Паведамлены эфект склаў **бета = 0,66 з 95% давяральным інтэрвалам ад 0,35 да 0,97** (даведнік). Прасцей кажучы: сярод наймалодшых дзяцей умова хуткага выбару была звязана з больш прасацыяльнымі паводзінамі.

Гэтая хуткая прасацыяльнасць **не** паказала відавочных сведчанняў росту ці зніжэння з узростам. Аўтары паведамляюць пра адсутнасць моцных сведчанняў узроставага тренду ў інтуітыўнай Прасацыяльнасці.

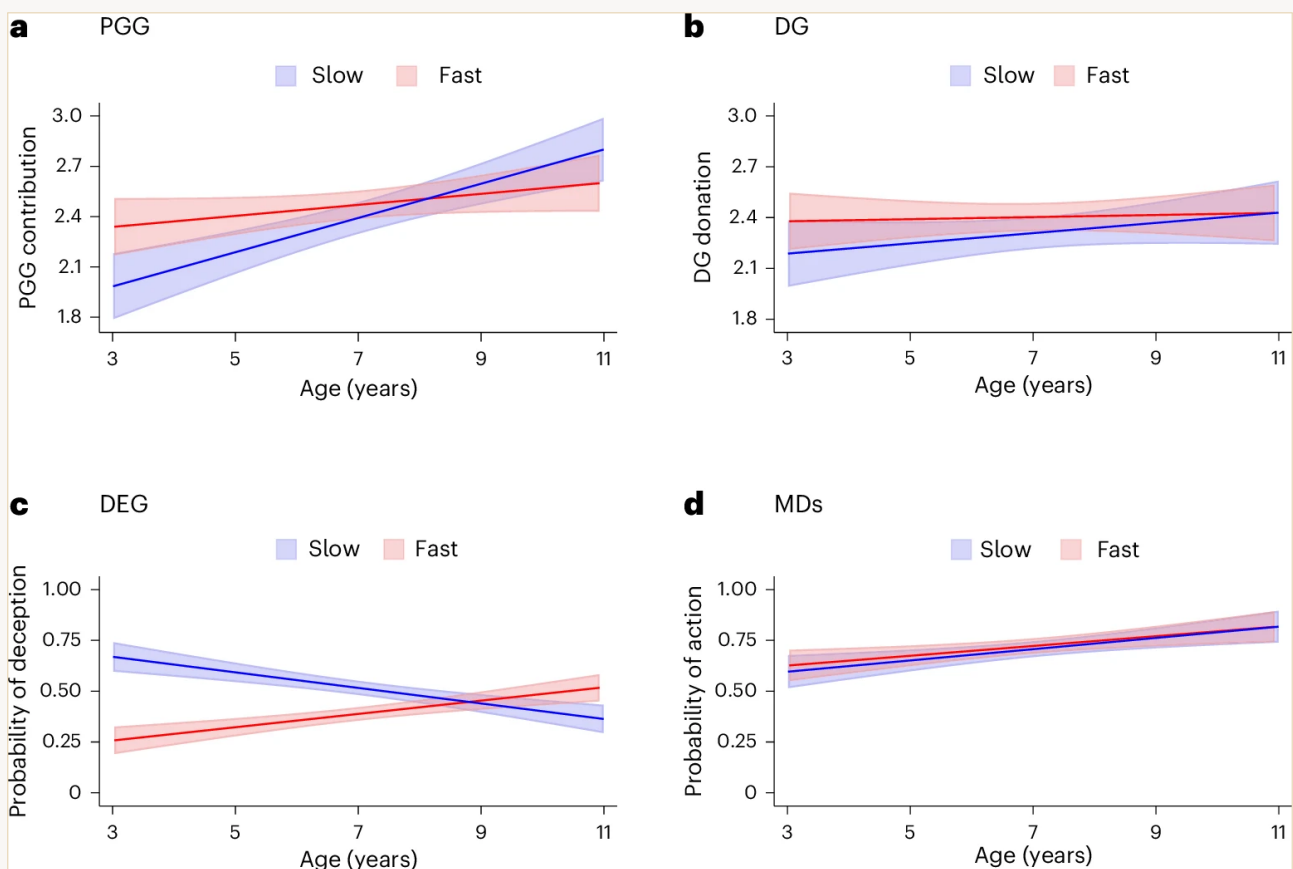
Павольная ўмова была іншай. **Разважлівая Прасацыяльнасць расла з узростам (бета = 0,09, 95% ДІ ад 0,04 да 0,13)**. З даросленнем дзяцей разрыў паміж хуткімі і павольнымі выбарамі звужаўся. Да **9–10 гадоў** артыкул не знайшоў значнай розніцы паміж рэжымамі рашэння.

Два іншыя фактары паводзілі сябе інакш:

- **Сацыяльны аптымізм** не паказаў сведчанняў змены з узростам ці рэжымам рашэння.

- **Уступлівасць** зніжалася з узростам, асабліва пры адтэрміноўцы: старэйшыя дзеці былі ў цэлым менш схільныя прымаць чужыя прапановы.

Вынікі на ўзроўні асобных задач дадаюць адценняў. Хуткая ўмова была звязана з большым супрацоўніцтвам у наймалодшых дзяцей у Гульні ў грамадскія даброты і з большай сумленнасцю ў Гульні на падман. Яна відавочна не рабіла малодшых дзяцей больш альтруістычнымі ў Гульні «дыктатар». Таму артыкул не кажа «інтуіцыя ўзмацняе любыя прасацыяльныя паводзіны». Ён кажа, што шырокі прасацыяльны фактар, сабраны з некалькіх задач, быў вышэйшы ва ўмовах дэфіцыту часу ў раннім дзяцінстве, тады як разважлівая прасацыяльнасць расла з узростам.

Малюнак 3 з артыкула разбівае вынік па задачах. PGG азначае Гульню ў грамадскія даброты — задачу на супрацоўніцтва, дзе дзеці ўносяць цукеркі ў агульны фонд. DG азначае Гульню «дыктатар» — задачу на дарэнне. DEG азначае Гульню на падман, дзе сумленнасць канкуруе з больш выгядным для дзіцяці вынікам. MDs азначае Маральныя дилемы, дзе дзіця выбірае, ці можна нашкодзіць аднаму, каб уратаваць пяцых. Кожная панэль паказвае, як змяняліся паводзіны з узростам пасля ўліку рэжыму рашэння. Лініі — прадказаныя значэнні звычайнага метаду найменшых квадратаў; зацененыя палосы — 95% давяральных інтэрвалаў, кластэрызаваныя па ўдзельніках. Галоўнае для звычайнага чытача — адценне: шырокі вынік па Прасацыяльнасці сабраны з некалькіх гульняў, і крывыя на ўзроўні задач не ўсе аднолькавыя.

Вынік — не лозунг

Ёсць два спакуслівыя лозунгі, і абодва занадта простыя.

Першы: **дзеці ад прыроды добрыя**. Артыкул гэтага не даказвае. Выбарка складалася з італамоўных дзяцей Паўночнай Італіі, набраных праз школы і дзіцячыя сады, што абслугоўваюць насельніцтва з сярэднім даходам. Аўтары прама засцерагаюць ад шырокіх культурных абагульненняў.

Другі: **роздум робіць людзей эгаістычнымі**. Артыкул і гэтага не паказвае. У старэйшых дзяцей павольныя прасацыяльныя выбары станавіліся мацнейшымі. Гісторыя развіцця — не грэхападзенне з нявіннасці. Гэта хутчэй перанос: тое, што рана выяўляецца ў хуткіх выбарах, усё больш становіцца даступным рэфлексіўнаму прыняццю рашэнняў.

Менавіта гэтая розніца — сутнасць. Даследаванне не пытаецца, добрыя дзеці ці дрэнныя. Яно пытаецца, як розныя рэжымы выбару — хуткі і павольны — суадносяцца з прасацыяльнымі паводзінамі па меры дарослення дзяцей.

Наколькі надзейныя даныя

Для галоўнай заканамернасці — даволі надзейныя. Выбарка вялікая для такога роду эксперыментаў пра развіццё: **537 дзяцей** ва ўзросце ад 3 да 10 гадоў. У плане даследавання дзяцей выпадковым чынам размяркоўвалі па хуткай і павольнай умовах. Аўтары абапіраліся не на адну гульню, а аб'ядналі некалькі сацыяльных задач і праверылі, ці захоўваецца заканамернасць у некалькіх праверках на ўстойлівасць.

Артыкул таксама паведамляе менш эфектныя, але важныя праверкі. Вынікі захаваліся, калі ўзрост групувалі ў інтэрвалы, а не разглядалі як бесперапынную лінію; калі выключалі наймалодшых дзяцей; калі ўключалі дзяцей, якія не прайшлі праверкі разумення; калі выключалі дзяцей, якія не выконвалі хуткую ўмову; і калі фактарную структуру ацэньвалі асобна для малодшых і старэйшых.

Але абмежаванні рэальныя.

Па-першае, **не было нейтральнай умовы**. Дзяцей або падштурхоўвалі адказваць хутка, або прасілі пачакаць. Гэта значыць, што артыкул параўноўвае хуткія і адтэрмінаваныя выбары, а не адзін з іх з неабмежаванай базавай лініяй.

Па-другое, партнёры былі выдуманымі, хоць дзяцей прымушалі верыць, што яны сапраўдныя. Для кантраляваных лабараторных гульняў гэта нармальна, але гэта не тое самае, што назіраць, як дзеці дамаўляюцца са сапраўднымі аднакласнікамі ў жывой сацыяльнай абстаноўцы.

Па-трэцяе, даследаванне **не было папярэдне зарэгістравана**. Даныя і матэрыялы даступныя праз OSF, але гэтае даследаванне не зафіксавала план аналізу загадзя.

Па-чацвёртае, выбарка культурна вузкая. Паўночная Італія — гэта не «дзяцінства» наогул. Прасацыяльнае развіццё можа адрознівацца ў залежнасці ад сацыяльных нормаў, школьнага навучання, сямейнага асяроддзя і эканамічнага кантэксту.

Такім чынам, бяспечны ўзровень даверу такі: высокі — што гэтая выбарка пры дадзеных задачах і часавых умовах паказала апісаную заканамернасць развіцця. Ніжэйшы — што тая самая крывая выявілася б без зменаў у іншых культурах, задачах ці ва ўзаемадзеяннях у рэальным свеце.

Чаму гэта важна

Дарослыя спрэчкі пра мараль часта праносяць простую мадэль: парыў — жывёльная частка, разважанне — цывілізаваная. Псіхалогія развіцця робіць гэтую мадэль цяжэйшай для ўтрымання.

У гэтым даследаванні хуткія выбары наймалодшых дзяцей не былі той эгаістычнай базавай лініяй, якую розуму трэба было выпраўляць. Хуткая прасацыяльнасць ужо была тут. Зменай развіцця было тое, што павольныя, рэфлексіўныя выбары становіліся больш прасацыяльнымі з узростам.

З гэтага вынікае карысная выснова. Маральнае развіццё, магчыма, не толькі падаўленне дрэнных парываў. Яно можа быць і працэсам, у якім дзеці вучацца пераносіць раннія кааператыўныя, сумленныя і такія, што ўлічваюць іншых, рэакцыі ў павольнейшае, абдуманейшае разважанне.

Гэта цішэйшая і лепшая гісторыя, чым «дзеці чыстыя». Яна кажа, што прасацыяльнасць можа пачынацца як тое, што дзеці робяць хутка, і становіцца тым, што яны ўмеюць рабіць і абдумана.

Коратка

Даследчыкі пратэставалі 537 італамоўных дзяцей ва ўзросце ад 3 да 10 гадоў у задачах на сацыяльныя рашэнні, што ўключалі супрацоўніцтва, дарэнне, сумленнасць, прыняцце несправядлівых прапаноў і маральных дyleмы. Дзяцей выпадковым чынам адносілі або да хуткага адказу — на працягу 10 секунд, — або да чакання не менш за 10 секунд перад адказам. Фактарны аналіз выявіў тры шырокія заканамернасці: Прасацыяльнасць, Сацыяльны аптымізм і Уступлівасць. Галоўны вынік быў пра развіццё: сярод наймалодшых дзяцей хуткія выбары былі больш прасацыяльнымі, чым адтэрмінаваныя; хуткая прасацыяльнасць заставалася адносна стабільнай з узростам; а разважлівая прасацыяльнасць расла з узростам, пакуль да 9–10 гадоў разрыў не закрыўся. Даследаванне не даказвае, што дзеці паўсюдна ці прыроджана добрыя. Яно паказвае — на адной паўночнаітальянскай выбарцы і ў спецыфічных

лабараторных умовах, — што раннія прасацыяльныя парывы могуць быць стабільнымі, тады як рэфлексійнае прасацыяльнае прыняццё рашэнняў замацоўваецца на працягу дзяцінства.

Праверка без глупства

Што артыкул паказвае: На выбарцы з 537 італамоўных дзяцей дэфіцыт часу быў звязаны з вышэйшай Прасацыяльнасцю ў наймалодшых, тады як разважлівая Прасацыяльнасць расла з узростам і даганяла да позняга дзяцінства.

Што праўдападобна, але не даказана: Што раннія прасацыяльныя інтуіцыі даюць аснову, якую дзеці пазней вучацца выражаць праз рэфлексію. Заканамернасць узгадняецца з такой інтэрпрэтацыяй, але план даследавання не можа чыста аддзяліць прыроджаныя схільнасці ад ранняга сацыяльнага навучання.

Чаго яно не паказвае: Што ўсе дзеці ад прыроды добрыя; што роздум робіць дзяцей эгаістычнымі; што тая самая крывая развіцця слухная для ўсіх культур; або што кожны від прасацыяльных паводзін ідзе тым самым шляхам.

Галоўныя абмежаванні: Няма нейтральнай па часе ўмовы; выдуманая партнёры; паўночнаітальянская школьная выбарка; адсутнасць папярэдняй рэгістрацыі; і лабараторныя гульні, што спрашчаюць рэальнае сацыяльнае жыццё.

Наколькі ўпэўненым павінен быць звычайны чытач? Даволі ўпэўненым — у апісанай заканамернасці ўнутры гэтага даследавання. Умерана — у шырэйшай інтэрпрэтацыі пра развіццё. Нізка — у любым размахыстым сцвярдженні пра чалавечую прыроду.

Крыніцы

Margoni et al., Stable intuition and the rise of deliberative prosociality in childhood, *Nature Human Behaviour* (2026)

<https://doi.org/10.1038/s41562-026-02487-4>

Open Science Framework repository for study data and materials

<https://osf.io/xpsqe/overview>